لکل شیء زکاة و زکاة العقل احتمال الجهال

برای هر چیزی زکاتی است و زکات عقل تحمل نادانان است.

مسجد

پدیدار شدن مسجد زیر آب در هند

مسجد «نوری» که حدود ۱۰۰ سال قدمت دارد و حدود ۳۴ سال پیش همراه با زیر آب رفتن روستای «چیرایلا» ناپدید شده بود، اکنون به طور کامل پدیدار و تبدیل به یک جاذبه گردشگری در هند شده است.

ماجرا از این قرار است که ۳۴ سال پیش در حین ساختن یک سد، مسجدی به نام مسجد «نوری» به همراه روستای «چیرایلا» در زیر آب ناپدید شد.

حالا «شبستان» خبر داده امسال به دلیل دمای بالای هوا و کمبود بارندگی که سبب پایین آمدن سطح آب شد، برای نخستین بار از ۳۴ سال پیش تاکنون کل مسجد پدیدار شد و همین مسئله گردشگران کنجکاو را به مکان سد «فولواریا» در جنوب ایالت «پاتنا» کشاند.

چیرایلا روستایی آرام بود که مسلمانان و هندوها در آنجا کنار هم زندگی می‌کردند. روستا را کوه‌های کم‌ارتفاع احاطه کرده بود و مردم از یکی از نهرهای نزدیک برای وضو گرفتن استفاده می‌کردند. چیرایلا بیشتر از کلبه‌های گلی با سقف‌های کاهگلی تشکیل شده بود، اما مسجد کوچکی که در مرکز روستا قرار داشت با سطح گچ بری آن که در تابستان خنک بود، حیاط سیمانی و دروازه‌های قوسی شکل گویی جدا از بقیه روستا بود. ساکنان سابق چیرایلا معتقد بودند این سازه بیش از ۱۰۰ سال قدمت دارد.

سنگ‌تراش‌هایی که این مسجد را طراحی کرده‌اند، می‌دانستند که باید از آجرهای آسیاب‌شده سوخته و مخلوط با ملات آهک برای ساخت‌وساز استفاده شود تا سازه را انعطاف‌پذیر کند و عمر طولانی داشته باشد. این کار سخت بود و به مهارت خاصی نیاز داشت.

در سال ۱۹۸۵ ساکنان چیرایلا و ساکنان بیش از ۱۲ روستا مجبور به نقل مکان به «هاردیا» در ۷ کیلومتری روستای خود شدند.

روستاییان می‌گفتند مجبور به مهاجرت شدند و چیرایلا تخریب شد اما مسجد دست نخورده باقی ماند زیرا مکانی مقدس بود. ساکنان روستا پس از سکونت در هاردیا مسجد دیگری را دقیقاً به شکل همان مسجد قبل ساختند و نامش را هم مسجد نوری گذاشتند. هنگامی که مسجد برای نخستین بار از زیر آب پدیدار شد صدها بازدیدکننده برای تحسین این منظره شگفت‌انگیز آمده بودند. گردشگران از میان گل و لای عبور کردند تا وارد ساختمان شوند و معماری را بررسی کنند حتی برخی از بازدیدکنندگان سعی کردند آن را تمیز کنند.

از زمان پدیدار شدن کامل مسجد در ماه سپتامبر، باران سبب شده است سطح آب دست‌کم ۲ متر بالا برود و یک بار دیگر بخشی از سازه را در بر بگیرد.

پس از مدت‌ها زیر آب ماندن، سطح گچی مسجد در بسیاری از نقاط پوسته پوسته شده و توسط جلبک پوشیده شده و مناره‌های گوشه و سقف مسجد دارای شکاف هستند.

«گوراولال سینگ» ۵۱ ساله که یک کشاورز است و در سواحل «فولواریا» زندگی می‌کند در این باره می‌گوید: من ده‌ها سال است که به عنوان ماهیگیر در اطراف سد کار می‌کنم و برای اولین بار در طول عمرم شاهد چنین منظره شگفت‌آوری هستم. وی می‌افزاید: گردشگران بسیاری می‌خواهند از این مسجد بازدید کنند و من آن‌ها را با قایق به آنجا می‌برم.

امام محله

حجت‌الاسلام محمدی

امید مردم محروم و حاشیه‌نشین

حجت‌الاسلام محمدی با احیای مسجد حضرت رسول اکرم(ص) که پنج سال تعطیل بود و مرکزیت دادن به آن، فرصت اشتغال و تفریحات سالم را برای جوانان محله ایجاد کرده است؛ راه‌اندازی میز خدمت، ارائه خدمات مؤمنانه و مقابله با آسیب‌های اجتماعی از دیگر اقدامات وی است.

حجت‌الاسلام «عباس محمدی»، امام پایگاه فرهنگی اجتماعی منطقه حسین قصاب در شهرستان مسجد سلیمان از توابع استان خوزستان است. این امام محله در شرایطی فعالیت خود را آغاز کرد که پنج سالی بود مسجد حضرت رسول اکرم(ص) تعطیل شده بود و فعالیت نمی‌کرد. وی در این باره می‌گوید: پس از استقرار در مسجد به منظور راه‌اندازی و رونق دوباره آن، حلقه‌های اولیه را تشکیل دادیم و بین هیئت امنا و فعالان پایگاه بسیج روحیه اتحاد و برادری برقرار شد. علاوه بر این، از ریش‌سفیدان محله دعوت کردیم در برنامه‌های مسجد شرکت کنند و از این طریق فرصت حضور خانواده‌ها را در مسجد به وجود آوردیم.

حجت‌الاسلام محمدی با همراهی اهالی محله و خیران، ساخت زینبیه مسجد را که برای ۱۶ سال رها شده بود، تکمیل کرده و دو باب مغازه را نیز با کمک بخش خصوصی و سازمان اوقاف به مرحله فعالیت و بازدهی رسانده که درآمد آن‌ها صرف امور مسجد می‌شود؛ طرحی که علاوه بر درآمدزایی برای مسجد، موجب اشتغال تعدادی از جوانان محله شده است. راه‌اندازی برنامه و فعالیت‌های ورزشی و برگزاری کلاس‌های مختلف نیز سبب جذب تعداد زیادی از نوجوانان به مسجد حضرت رسول اکرم(ص) شده است. با توجه به محروم بودن منطقه‌ای که مسجد حضرت رسول اکرم(ص) در آن واقع شده، حجت‌الاسلام محمدی به انجام کمک‌های مؤمنانه نیز اهتمامی ویژه دارد؛ تهیه و توزیع کمک‌های معیشتی و آرد با کمک خیران و برخی نهادهای دولتی بین نیازمندان از جمله خدمات مؤمنانه وی است؛ همچنین در طول دو سال گذشته با کمک خیران و همراهی اهالی مسجد، هشت باب خانه متعلق به محرومان را تعمیر کرده‌اند. راه‌اندازی میز خدمت و دعوت از مسئولان طرح دیگری است که در این مسجد و محله انجام می‌شود و برکات فراوانی داشته است؛

حجت‌الاسلام محمدی می‌گوید: پس از ۱۱ سال، روشنایی سطح محله را اصلاح کردیم، آسفالت محله با پیگیری‌ها انجام و سطل زباله در کوچه‌ها جانمایی شد و در حال تأسیس پایگاه بسیج خواهران هستیم و برای رونق همه‌جانبه مسجد تلاش می‌کنیم. مبارزه با آسیب‌های اجتماعی نیز از دیگر فعالیت‌های این امام محله جهادی است.

وی برای پیشگیری از طلاق و عواقب سوء آن نیز برنامه‌های مشاوره دارد.

نقد و نظر

در یک نشست علمی مطرح شد

تبیین روایات اعتقاد منتظران را واکسینه می‌کند

نشست علمی «معیارهای تشخیص «مهدی» واقعی از مدعیان دروغین از منظر آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی(ره)» در تالار سردار سلیمانی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی برگزار شد. در این نشست حجت‌الاسلام سیدهادی صالحی به ارائه بحث در موضوع یاد شده پرداخت که در ادامه بخش‌هایی از آن به نقل از «شبستان» مرور می‌شود.

■ مدعیان شیعه و سنی

حجت‌الاسلام صالحی با بیان اینکه تبیین روایات مرتبط با اوصاف امام مهدی(عج) جامعه را درمقابل مدعیان دروغین واکسینه می‌کند، گفت: از شگردهای مدعیان دروغین این است معمولاً روایت و احادیث را به‌خوبی خوانده و یاد می‌گیرند و از آن‌ها به نفع خود سوءاستفاده می‌کنند.

وی با اشاره به ضرورت‌های این بحث، اظهار کرد: در همه دوره‌های تاریخ اسلام با مدعیان دروغین در میان اهل سنت و شیعه مواجه بوده‌ایم و به نظر می‌رسد این روند ادامه خواهد داشت. البته فضای جامعه به‌گونه‌ای است که مردم فکر می‌کنند مدعیان فقط مربوط به شیعیان می‌شوند در حالی که از میان اهل سنت نیز ادعاهای مهدوی مطرح شده و همیشه این سوءاستفاده‌ها رواج داشته است.

این استاد حوزه و دانشگاه در بررسی علت‌های این آسیب و طرح این ادعاها، تصریح کرد: باید به اصول اعتقادی بازگردیم. اگر امروزه کسی در توحید شبهه کرد حکم به ارتداد او می‌دهند، در نبوت نیز اگر کسی چه از شیعه و چه از اهل سنت ادعای نبوت کرد، اعدام می‌شود، در معاد و عدل هم نمی‌شود وارد شد چون باز به ارتداد می‌رسیم. پس تنها جایی که برای مدعیان دروغین باقی می‌ماند و می‌شود روی آن دست گذاشت، امامت است.

وی تأکید کرد: برای کسی ثمری ندارد که مثلاً بگوید امیرالمؤمنین(ع) هستم یا با حضرت امیر(ع) ارتباط دارم... فقط مهدویت است که به دلیل زنده بودن امام زمان(عج)، ادعایش فواید دنیوی برای مدعیان در پی دارد.

حجت‌الاسلام صالحی با اشاره به سابقه سی و چندساله خود در مطالعات بهاییت، گفت: در دین هر امری باید به‌گونه‌ای ارائه شود که کامل باشد، بنابراین باید برای مقابله با مدعیان دروغین واکسن‌هایی موجود باشد.

■ انواع ادعای مدعیان

معمولاً سه نوع ادعا از سوی مدعیان دروغین مطرح می‌شود؛ نخست آن‌هایی که می‌گویند من امام زمان(عج) هستم؛ دوم آن‌هایی که ادعای ارتباط با حضرت(عج) را دارند و سوم آن‌ها که می‌گویند امام زمان(عج) ظهور کرده و اکنون در فلان شهر است! در این حالت من به عنوان یک روحانی در شهر و روستایی که سکونت دارم سه وظیفه را عهده‌دار هستم، نخست، حافظ خودم باشم و در چاه این افکار نیفتم، چون برخی مدعیان شواهد و کراماتی هم عرضه می‌کنند، دوم بتوانم مردم را از این شبهات حفظ کنم و سوم، اگر بتوانم، دست مدعی دروغین را رو کنم.

حجت الاسلام صالحی اضافه کرد: من برای پژوهش سراغ قرآن رفتم و سپس وارد مباحث تورات و انجیل شدم و مباحث بشارت‌ها و شرح‌های آن‌ها را مطالعه کردم، پس از آن کتاب‌های مرتبط با آیات مهدوی را بررسی کردم تا در حدود سال‌های ۸۴ و ۸۵ به کتاب «منتخب‌الاثر» آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی(ره) رسیدیم؛ همان سال‌ها پیشنهاد دادم درس تخصصی بهاییت در حوزه علمیه ایجاد شود.

این کارشناس مهدوی درباره معیارهای تشخیص مهدی واقعی از مدعیان دروغین مهدویت، ابراز کرد: برای آنکه مدعیان دروغین را شکست دهیم باید دستاویزی داشته باشیم؛ در تورات(عهد عتیق) مسئله اثنی‌عشر آمده که البته تحریف معنوی شده و به جای امام از آن به ۱۲ رئیس تعبیر کرده‌اند! این عدد ۱۲ از مسائلی است که اگر به آن اعتقاد داشته باشیم و نهادینه شود دیگر با مشکل درست کردن امام سیزدهم و چهاردهم مواجه نمی‌شویم، چنان‌که داود دسته احمد بصری امام چهاردهم هم دارند!

■ واکسن اعتقادی

وی با تأکید بر ضرورت بیان این مسائل به مردم به عنوان واکسن اعتقادی، گفت: در انجیل و زبور اشاره‌های متعدد به دولت مهدوی شده، از آن جمله که در زبور می‌فرماید: پایه حکومتش بر عدالت است و کمربند قسط بربسته است. بشارت‌های قرآن درباره مهدی موعود(عج) دو نوع است: نخست، آیاتی که به‌صراحت اشاره دارند؛ مثل «وَلَقَدْ كَتَبْنا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُها عِبادِيَ الصَّالِحُونَ» (۱۰۵، انبیاء) و دوم، آیاتی که ارتباطشان با مهدویت به‌واسطه روایات مشخص می‌شود.

حجت‌الاسلام صالحی با بیان اینکه نخستین تصریح مهدوی روایات تأکید بر همین بحث اثنی‌عشر بودن ائمه(ع) است، گفت: در این باره روایات بسیار زیادی داریم. از اهل‌سنت ۶۱ حدیث در منتخب‌الاثر آمده که تصریح دارد عدد ائمه(ع) ۱۲ و آخرین آن‌ها مهدی(عج) است. درباره نام امام زمان(عج) نیز احادیثی است و می‌دانیم همنام جدشان حضرت محمد(ص) و کنیه ایشان کنیه پیامبر(ص) است بنابراین علی‌محمد، غلام‌احمد و غضنفر و... نیست.

وی افزود: از دیگر تصریحات روایی، سال تولد حضرت مهدی(عج) است؛ ایشان به‌طورقطع متولد ۲۵۵ هجری قمری هستند. مرحوم دوانی در کتابی به منابع اهل سنت بر این تاریخ تولد استناد می‌کند. پنجم، محل ولادت حضرت حجت(عج) که سامراست، آن‌ها که به علی‌محمد شیرازی و امثال او پیوستند و جنگیدند، اصلاً درباره این ویژگی‌ها نپرسیدند.

این استاد حوزه و دانشگاه در ادامه تصریح کرد: آیت‌الله العظمی صافی(ره) ۵۴ حدیث در منتخب‌الاثر آورده که مجموع این اوصاف را بیان می‌کند، از شگردهای مدعیان دروغین است که این احادیث را به‌خوبی خوانده و یاد می‌گیرند و از آن‌ها به نفع خود سوءاستفاده می‌کنند.

وی با بیان اینکه با استناد به ویژگی‌های ظاهری حضرت مهدی(عج) نیز می‌توان مدعیان دروغین را کنار زد، گفت: همچنین است امامتِ حضرت حجت(عج) در کودکی و نسب و نژاد حضرت(عج). درباره اینکه ایشان از نسل امیرالمؤمنین(ع) است ۲۲۵ حدیث، از نسل حضرت زهرا(س) است ۲۰۲ حدیث، از نسل امام حسین(ع) است ۲۰۸ حدیث، نهمین نفر از نسل امام حسین(ع) است ۱۶۰ حدیث، هفتمین نفر از نسل امام باقر(ع) است ۱۲۷ حدیث، ششمین نفر از نسل امام صادق(ع) است ۱۱۲ حدیث، پنجمین نفر از نسل امام کاظم(ع) است ۱۱۵ حدیث، چهارمین نفر از نسل علی‌بن موسی(ع) است ۱۱ حدیث، پسرِ پسرِ امام هادی(ع) است ۱۰۷ حدیث، کسی است که نام پدرش حسن(ع) است ۱۰۸ حدیث و مادرش کنیز است ۱۱ حدیث وجود دارد.

■ دروغ‌های محض

حجت‌الاسلام صالحی تأکید کرد: این تصریحات روایی ثابت می‌کند آنچه مدعیان دروغین همچون قادیانی و سودانی می‌گویند، دروغ محض است چون هیچ‌یک از این ویژگی‌ها در آن‌ها نیست.

وی با اشاره به تصریح روایات به خصوصیات دولت موعود، بیان کرد: درباره پر کردن زمین از عدالت توسط امام مهدی(عج) ۱۴۸ حدیث، نابودی باطل ۵۱ حدیث، فراوانی اموال ۱۴ حدیث، عرضه گنج‌های زمین ۱۹ حدیث، تکمیل عقول مردم ۱۰ حدیث، مسلمان شدن همه عالم ۲۲ حدیث و بازگشت مردم به قرآن و سنت بی‌شمار حدیث از اهل بیت(ع) به یادگار مانده است.

وی در پایان خاطرنشان کرد: درباره محل قیام حضرت بقیةالله الاعظم(عج) ۱۱ حدیث، تعداد ۳۱۳ نفره یاران اولیه ایشان ۲۸ حدیث، ندای آسمانی ۵۲ حدیث، علائم حتمیه ۶۳ حدیث، نزول عیسی(ع) ۳۹ حدیث و اینکه امام مهدی(عج) امامِ بر عیسی خواهد بود ۳۶ حدیث و اینکه معجزات و میراث همه انبیا را دارد ۱۵ حدیث وجود دارد. اگر این‌ها به‌خوبی تبیین شود مردم متوجه می‌شوند همه این‌ها مختص یک شخص است که از سوی خدا تعیین شده نه آن‌ها که ادعای دروغ کرده و عده‌ای بی‌خبر را با خود همراه می‌کنند.

برش گفت‌وگو

بازگشت به اصول اعتقادی

باید به اصول اعتقادی بازگردیم. اگر امروزه کسی در توحید شبهه کرد حکم به ارتداد او می‌دهند، در نبوت نیز اگر کسی چه از شیعه و چه از اهل سنت ادعای نبوت کرد، اعدام می‌شود، در معاد و عدل هم نمی‌شود وارد شد چون باز به ارتداد می‌رسیم. پس تنها جایی که برای مدعیان دروغین باقی می‌ماند و می‌شود روی آن دست گذاشت، امامت است.

مروری بر زندگی علی‌اصغر حشمتی، از پایه‌گذاران ابتهال و تواشیح ایران

مرغ خوش الحان قرآنی

مرحوم علی‌اصغر حشمتی از جمله قاریانی است که جلسات قرآن استادان مروت و مولایی را درک کرده بود و به دلیل علاقه به اشعار عربی و تسلط در مداحی، هنگامی که به سمت تلاوت قرآن گرایش یافت، هنر ابتهال را برگزید و به گفته برخی هم‌دوره‌هایش او را باید پایه‌گذار ابتهال در ایران تلقی کرد.

■ هنرهای آوایی

به گزارش ایکنا، تلاوت هنری قرآن در ایران را باید مرهون تلاش‌های بی‌وقفه استادانی نظیر مروت و مولایی دانست. در جلسات این استادان که سابقه تشکیل آن‌ها به سال‌های پیش از پیروزی انقلاب اسلامی می‌رسد، قاریان ممتازی تربیت شدند و رفته‌رفته سبب شد جریان تلاوت تخصصی و هنری قرآن شکل گیرد و تثبیت شود.

افزون بر اینکه این استادان پایه‌گذار تلاوت هنری قرآن در ایران بودند، شاخه‌های دیگر هنرهای آوایی را هم پایه‌گذاری کردند.

یکی از قاریان قرآنی که در همین جلسات رشد کرد و در ادامه به ابتهال رو آورد، مرحوم علی‌اصغر حشمتی (۱۳۸۵-۱۳۲۹) است. او در سال‌های پیش از انقلاب و پیش از اینکه مرحوم مروت جلسات قرآنش را دایر کند، در هیئت مکتب قرآن تهران به ذکر مصائب اهل بیت(ع) می‌پرداخت، اما در ادامه با فضای تلاوت قرآن آشنا شد و به دلیل علاقه‌ای که به اشعار عربی داشت توانست هنر ابتهال را در ایران بنیان‌گذاری کند.

علی‌اصغر حشمتی به همراه برادرش علی‌اکبر حشمتی که او نیز از قاریان قرآن است، از سوی برخی استادان قرآن مانند محمدرضا صلح‌جو که اکنون در ردیف استادان پیشکسوت محسوب می‌شوند با جلسات مرحوم محمدتقی مروت، نفر اول مسابقات قرآن مالزی در پیش از انقلاب، آشنا شدند. هر چند عمر برادر بزرگ‌تر یعنی علی‌اصغر، چندان طولانی نبود و در اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۵ چشم از جهان فرو بست.

■ بچه‌محل

حلقه وصل حشمتی با جلسه قرآن مرحوم مروت، محمدرضا صلح‌جو بوده است. این قاری پیشکسوت قرآن درباره مرحوم حشمتی می‌گوید: با مرحوم علی‌اصغر حشمتی بچه‌محل بودیم. ۱۰ سال پیش از اینکه انقلاب اسلامی ایران به پیروزی برسد در هیئت مکتب قرآن تهران حاضر می‌شدم و برادران حشمتی هم در این هیئت شرکت می‌کردند. من قاری قرآن بودم و این دو برادر هم بیشتر به مداحی می‌پرداختند و گاهی اوقات هم به همان سبک روضه‌خوانی، قرآن تلاوت می‌کردند.

پس از اینکه با جلسه مرحوم استاد مروت آشنا شدم، تصمیم گرفتم به دلیل صدای زیبای این دو برادر، آن‌ها را هم با جلسه مرحوم استاد آشنا کنم. همین امر سبب شد آن‌ها نیز رفته‌رفته در جلسات قرآن شرکت کردند و به مرور، فنون تلاوت را فراگرفتند و قاری شدند.

صلح‌جو ادامه می‌دهد: علی‌اصغر نه‌تنها به روضه‌خوانی علاقه داشت بلکه با اشعار عربی هم مأنوس بود و آن‌ها را می‌خواند. در آن سال‌ها نیز کمتر افرادی را داشتیم که بتوانند اشعار عربی را بخوانند و به این مسئله علاقه‌مند باشند. اما علی‌اصغر با علاقه و اشتیاق این اشعار را می‌خواند و تعداد زیادی از اشعار عربی را هم حفظ بود. هنگامی که به جلسه مرحوم استاد مروت وارد شد به دلیل همین دلبستگی به اشعار عربی، به هنر ابتهال علاقه‌مند شد.

علی‌اصغر نخستین کسی بود که اثر «بِنبیٍ عربیٍ» را اجرا کرد. مدتی از اجرای این ابتهال در مجالس و محافل مختلف نگذشته بود که قاریان شهیر مصری مانند طوخی و ابوزید، در همان سال‌های پیش از انقلاب به ایران سفر کردند. چون می‌دانستیم طوخی هم اهل ابتهال است از او درخواست کردیم افزون بر تلاوت قرآن به اجرای ابتهال هم بپردازد. در پاسخ به ما گفت: ابتهال در ایران جایگاهی ندارد و شما هم شاید نمی‌توانید اشعار عربی را متوجه شوید؛ به همین دلیل در ابتدا مخالفت کرد.

■ طوخی و تقلید از حشمتی

وی می‌گوید: پس از این مخالفت، علی‌اصغر را معرفی کردیم و گفتیم کسی را داریم که در ابتهال توانایی دارد. سپس او آمد و همان اثر «بنبیٍ عربیٍ» را اجرا و طوخی هم خیلی از این اجرا استقبال کرد. طوخی این اجرا را از علی‌اصغر تقلید کرد و در مجالس و محافل مختلف خواند و اثر مورد توجه قرار گرفت و همه آن را شناختند.

گزیده

علی‌اصغر نخستین کسی بود که اثر «بنبی عربی» را اجرا کرد. مدتی از اجرای این ابتهال در مجالس و محافل مختلف نگذشته بود که قاریان شهیر مصری مانند طوخی و ابوزید، در همان سال‌های پیش از انقلاب به ایران سفر کردند.

تنها دلیلش این بود که یک قاری مصری آن را اجرا کرده بود. پس از طوخی نیز برخی دیگر از قاریان این اجرا را تقلید کردند و خواندند.

بر این اساس، می‌توان مرحوم علی‌اصغر حشمتی را نخستین فرد یا در ردیف نخستین افرادی دانست که به ابتهال رو آورد و آن را در ایران باب کرد. پس از انقلاب هم نخستین گروه تواشیح را تشکیل داد و سپس این هنر به اوج خودش رسید.

در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی با مرحوم حشمتی به یک سفر تبلیغی اعزام شدیم و در کشور غنا به اجرای برنامه پرداختیم. در آن کشور اجراهای مختلف داشتیم و مرحوم حشمتی نیز به ابتهال‌خوانی می‌پرداخت. حتی برخی آیات قرآن مانند «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» را هم به صورت جمع‌خوانی اجرا می‌کردیم و ایشان هم سرگروه ما بود. از این اجراها استقبال می‌شد زیرا فقط تلاوت قرآن را از گروه‌های اعزامی قاریان می‌شنیدند و این کار برایشان تازگی داشت.

افزون بر این، مرحوم حشمتی برخی اشعار عربی در مدح پیامبر اکرم(ص) را نیز به صورت ابتهال می‌خواند و این کار تبدیل به یک رویه برای گروه‌های اعزامی به کشورهای مختلف شده بود. در جمع‌بندی می‌توانم بگویم مرحوم علی‌اصغر حشمتی پایه‌گذار ابتهال در ایران بود.

■ برادران حشمتی

یکی دیگر از هم‌دوره‌ای‌های مرحوم حشمتی، سیدمحسن موسوی‌بلده است. این مدرس پیشکسوت قرآن با اشاره به سابقه دوستی‌اش با برادران حشمتی بیان کرد: در سال‌های پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در محله پامنار زندگی می‌کردم و منزل برادران حشمتی نیز در انتهای محله نواب بود. در سال‌های دبیرستان و دانشگاه در جلسات مرحوم استاد مروت حاضر می‌شدم؛ در آن جلسه بود که با برادران حشمتی آشنا شدم. افزون بر برادران حشمتی، استاد صلح‌جو، شهید احمد انصاری اصیل، خلیل ذبیحی و چند نفر دیگر هم در جلسه شرکت می‌کردند.

وی در ادامه افزود: از همان سال‌های دهه ۱۳۵۰ این دو برادر پیشرفت خود را آغاز کردند و درخشیدند، به‌خصوص اینکه مرحوم علی‌اصغر حشمتی به خاطر روابط عمومی بالا و برخوردهای خوبی که داشت بهتر می‌توانست با دیگران ارتباط برقرار کند. از طرفی ایشان بسیار شوخ و خوش‌صدا و جنس صدایش همان جنس صدای مداح‌های آذری‌زبان بود.

این مدرس پیشکسوت قرآن بیان کرد: مرحوم حشمتی به ابتهال علاقه بسیاری داشت. اگر در آن سال‌ها دو نفر ابتهال‌خوان داشتیم یکی از آن‌ها علی‌اصغر حشمتی بود. بر همین اساس می‌توانیم بگوییم او ابتهال را در ایران پایه‌گذاری کرد و علاقه شخصی و تخصصی که در مداحی داشت سبب شد به این سمت گرایش پیدا کند.

موسوی‌بلده با اشاره به فعالیت‌های قرآنی علی‌اصغر حشمتی در سال‌های پس از انقلاب تصریح کرد: البته در سال‌های پس از انقلاب فعالیت‌های ایشان قدری کاهش یافت و خیلی به جلسه‌داری نمی‌پرداخت، اما چند بار برای تبلیغ به کشورهای دیگر اعزام شد. او از جمله مدیران جهادی هم بود و در راه‌آهن خدمت می‌کرد و در آنجا نیز به فعالیت قرآنی اهتمام داشت.

وی بیان کرد: یکی از خاطرات جالب ما به مراسم عروسی مرحوم حشمتی بازمی‌گردد. در آن زمان به عکاسی و فیلم‌برداری علاقه داشتم و یک دوربین حرفه‌ای هم خریده بودم. بر همین اساس تصمیم بر این شد از مراسم عروسی ایشان فیلم‌برداری کنم. همین اتفاق هم افتاد و پس از این مراسم حتی در مراسم عروسی استاد محمدرضا صلح‌جو هم فیلمبردار بودم.

■ تبلیغ قرآن در داخل و خارج از کشور

پس از گفت‌وگو با محمدرضا صلح‌جو و سیدمحسن موسوی‌بلده سراغ علی‌اکبر حشمتی هم رفتیم تا او هم درباره مرحوم علی‌اصغر حشمتی سخن بگوید. وی در این زمینه بیان کرد: ایشان از دوران کودکی به قرآن علاقه داشت و با آن مأنوس بود. توسط استاد صلح‌جو با جلسات مرحوم استاد مروت آشنا شدیم و پس از آن هم با آقایان موسوی‌بلده، سیدمحسن خدام‌حسینی و مرحوم محمد غفاری آشنا شدیم و با هم به جلسات مرحوم استاد مولایی هم می‌رفتیم. البته برای یادگیری، خدمت استاد مروت می‌رسیدیم و برای تلاوت و تشویق شدن در جلسات مرحوم ابراهیم پورفرزیب(مولایی) حاضر می‌شدیم. همین امر سبب شد با مرحوم مولایی هم آشنا شویم.

علی‌اکبر حشمتی در ادامه افزود: یکی از خصوصیات برادرم این بود که به تواشیح و ابتهال علاقه داشت. دارای صدای گرمی هم بود و همین موجب شده بود بتواند در زمینه ابتهال فعالیت بیشتری داشته باشد. ایشان در ابتدا به ذکر مصائب اهل بیت(ع) می‌پرداخت و حتی این جلسات را هم با ابتهال آغاز می‌کرد و بعد روضه می‌خواند. در آن سال‌ها مسائلی مانند ابتهال چندان محل توجه نبود. البته استاد محسن بادپا هم تلاش‌هایی در این راستا داشت، اما مرحوم برادرم را می‌توانم نخستین ابتهال‌خوان ایران معرفی کنم. او نه‌تنها در ایران بلکه در کشورهای مختلف هم که برای تبلیغ اعزام می‌شد، به ابتهال‌خوانی می‌پرداخت و توانسته بود مخاطبان بسیاری را جذب کند.

این پیشکسوت قرآنی در انتهای صحبت‌های خود بیان کرد: فعالیت‌های قرآنی مرحوم برادرم در سال‌های پس از انقلاب اسلامی نیز تداوم یافت. به خاطر دارم در محله پامنار و در مسجد آیت‌الله کاشانی جلساتی داشتیم و ایشان هم در آنجا به اجرای برنامه می‌پرداخت. مرحوم آیت‌الله نصرالله شاه‌آبادی هم از این جلسات حمایت می‌کرد و همین امر موجب شد شاهد رشد و توسعه این فعالیت‌ها باشیم. به همه این موارد باید این نکته را هم اضافه کنم که مرحوم حشمتی به دلیل اشتغال در راه‌آهن در آنجا هم توانست کلاس‌های قرآن را برپا کند و او را به عنوان یک چهره قرآنی می‌شناختند.

جهان شهر

آشنایی با یک بنای تاریخی اسلامی در کشور سوریه

استراحتگاه زائران پناهگاه محرومان

تکیه سلیمانیه در دمشق با مساحت ۱۱هزار مترمربع با یک مسجد، موزه و بازار از بناهای دوره عثمانی به شمار می‌آید که به عنوان مکانی برای انجام فرائض دینی و استراحت زائران در میان مردم دمشق و مسلمانان شناخته می‌شود.

این بنا به نام سلطان عثمانی «سلیمان القانونی» نام‌گذاری شده است، وی کسی بود که دستور ساخت تکیه را در سال ۱۵۵۴ میلادی در محلی که «کاخ بیبرس» در دمشق قرار دارد، صادر کرد.

«شبستان» می‌نویسد: تکیه سلیمانیه به عنوان مکانی برای انجام فرائض دینی، استراحت زائران و پناهگاه محرومان و مستمندان در میان مردم دمشق و مسلمانان شناخته می‌شده و تا زمان ورود استعمارگران فرانسوی به این کشور به همین شکل بوده است. این تکیه در سال ۱۹۲۰ به مکان سکونت ژنرال گورو و نیروهایش تبدیل شد.

با خروج استعمار و آغاز سال ۱۹۴۸ میلادی مدرسه شرعی در تکیه راه‌اندازی و کلاس‌های آموزشی و حفظ قرآن در آن تشکیل شد. از نیمه دهه ۷۰ ده‌ها شغل با هنر دستی در این تکیه راه افتاد و به تدریج توسعه پیدا کرد.

بارزترین ویژگی بنا، سبک مناره سلیمانیه است؛ دو مناره باریک که تا پیش از آن در سوریه بی‌سابقه بوده است. ساختمان تکیه شامل دو بخش است: تکیه بزرگ که از مسجد و مدرسه تشکیل شده و تکیه کوچک که از یک عبادتگاه برای اقامه نماز و دعا و همچنین راهروها و اتاق‌های مجزا و گنبدهای متعدد تشکیل شده است. این تکیه شامل حجره‌هایی برای اقامت طلاب علوم دینی بوده است.

پس از بحران سوریه، وزارت جهانگردی سوریه چندین اتاق را از جمله آرامگاه سلطان محمد ششم عثمانی، تعطیل و بسته نگه داشت.

گفت‌وگو

تاریخچه انتخاب نام‌های خانوادگی مرتبط با حرم مطهر رضوی

به نام رضا علیه‌السلام

مهدیه قمری | با تصویب قانون مدنی کشور در سال ۱۳۱۳، ثبت نام‌خانوادگی نیز اجباری شد و بر اساس آن، سرپرست خانواده باید برای خانواده خود نام‌خانوادگی انتخاب می‌کرد.

انتخاب نام‌خانوادگی مورد نظر این‌گونه بود که از سوی سرپرست خانواده به سایر افراد خانواده‌اش هم اطلاق می‌شد، نام‌خانوادگی براساس محل اسکان قوم؛ نام یا شهرت بزرگ خاندان، پدر، پدربزرگ و جد و گاهی هم شغل یا حرفه یا یک ویژگی ظاهری انتخاب می‌شد. با نگاهی به اسناد ثبت‌احوال، بیشترین فراوانی نام‌خانوادگی که در حال حاضر وجود دارد «محمدی» است و پس از آن حسینی، احمدی، رضایی، مرادی، حیدری، کریمی، موسوی، جعفری، قاسمی، عباسی، رحیمی، ابراهیمی، زارعی، محمودی، غلامی، اکبری، میرزایی و قربانی به ترتیب بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

■ افتتاح اداره «سجل احوال» در سال ۱۲۹۷

اکنون ۱۰۴ سال از افتتاح اداره «سجل احوال» می‌گذرد. براساس اسناد موجود این اداره پیش از اجباری شدن انتخاب نام‌خانوادگی برای افراد، فعالیت خود را در سال ۱۲۹۷ آغاز کرده بود.

اداره «سجل احوال» در زمان قاجار و در وزارت کشور آن زمان فعالیت خود را آغاز کرد و برای انتخاب نام‌خانوادگی چند روش را در اختیار مردم قرار داد؛ انتخاب نام‌خانوادگی براساس شغل یا تولد در یک شهر یا روستا از جمله این روش‌ها بود.

در این میان، عده زیادی در انتخاب نام‌خانوادگی‌شان از مشاغل مرتبط در حرم مطهر رضوی استفاده می‌کردند.

■ زیارت مشهد، اعتبار و دلیل انتخاب نام‌خانوادگی مردم

دکتر ابوالفضل حسن‌آبادی، پژوهشگر تاریخ محلی و شفاهی در اداره اسناد سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی در گفت‌وگو با رواق می‌گوید: در گذشته موضوعی به نام فامیل نداشتیم، اما امروز افراد با فامیل یا نام‌خانوادگی خود شناسایی و مشخص می‌شوند.

او به اسناد مختلفی اشاره می‌کند که آغاز انتخاب نام‌خانوادگی مردم را از دوره پهلوی مشخص می‌کند و این اسناد در ثبت‌احوال و برخی نیز در اداره اسناد سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی وجود دارد.

دکتر حسن‌آبادی با اشاره به شیوه‌های انتخاب نام‌خانوادگی مردم که مرتبط با حرم مطهر رضوی است، بیان می‌کند: در گذشته به خاطر اعتبار زیارت حرم مطهر رضوی، یکی از شیوه‌های انتخاب نام‌خانوادگی این بوده برخی که به قصد زیارت به مشهد سفر کرده بودند فامیلشان را «مشهدی» یا کلماتی از این دست انتخاب می‌کردند.

او اضافه می‌کند: امروزه اگر با فامیل مشهدی برخورد کنیم با خود فکر می‌کنیم شاید چون فرد مورد نظر در مشهد متولد شده این فامیل را برای خود انتخاب کرده، در صورتی که منشأ بسیاری از این نوع نام‌خانوادگی‌ها زیارت مشهد است.

■ پُست خدمتی؛ مهم‌ترین و مرسوم‌ترین انتخاب نام‌خانوادگی

به گفته این پژوهشگر، در گذشته مناصب زیادی در حرم مطهر رضوی وجود داشته که همین موضوع سبب می‌شد مردم منصب خود در حرم را به عنوان نام‌خانوادگی‌شان انتخاب کنند.

دکتر حسن‌آبادی بیان می‌کند: امروزه نام‌های خانوادگی مانند خادمی، قائم‌مقامی، دربان رضوی و... وجود دارد که برگرفته از مناصب افراد در گذشته بوده است.

او معتقد است: البته برخی افراد و یا نسل‌های بعدی که از منصب و پستی در آستان قدس برخوردار نبوده‌اند ممکن است بعدها نام‌خانوادگی‌شان را تغییر داده باشند.

■ انتخاب نام‌خانوادگی براساس شغل‌های مرتبط در حرم مطهر رضوی

انتخاب نام‌خانوادگی براساس پست‌ها در حرم مطهر رضوی تنها به این قسمت ختم نمی‌شود بلکه برخی از مشاغل که مرتبط با حرم مطهر رضوی بود هم به این لیست اضافه می‌شود. به عنوان مثال، اسناد نشان می‌دهد «فرج‌الله الموسوی» نامی در همین دوران در روزنامه‌ای چنین آگهی داده است: «نظر به اینکه اجداد پدری بنده چراغبان بوده‌اند، لهذا نام فامیل خود را چراغبان معرفی می‌نمایم». اسناد موجود نشان می‌دهد عموم این نام‌های خانوادگی برای اطلاع‌رسانی به فامیل و ثبت آن و پیشگیری از انتخاب آن توسط دیگران در روزنامه‌های کثیرالانتشار چاپ می‌شده است.

بسیاری از این اطلاع‌رسانی‌ها در جراید دوره پهلوی اول و پس از تصویب قانون اجباری شدن نام‌خانوادگی چاپ شده، البته قدمت نخستین اعلام انتخاب نام‌خانوادگی متعلق به ۱۲۹۷ شمسی است.

■ انتخاب القاب برای نام‌خانوادگی

پژوهشگر تاریخ محلی و شفاهی در اداره اسناد سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی به سایر شیوه‌های انتخاب نام‌خانوادگی در گذشته نیز گریزی می‌زند و می‌گوید: برخی القابی را که داشتند به عنوان نام‌خانوادگی خود انتخاب می‌کردند البته این موضوع به دوران قاجار بازمی‌گردد.

او معتقد است در دوران قاجار نام‌خانوادگی مانند اکنون زیاد مطرح نبوده و افراد بیشتر برای شناسایی و مشخص شدن خود، القابی را برای خویش تعیین می‌کردند.

این پژوهشگر ادامه می‌دهد: نقیب‌الاسرار، نظام‌التولیه و قوام‌التولیه در این بخش قرار می‌گیرند که مورد دوم و سوم پس از مدتی نام‌خانوادگی خود را به نظام رضوی و قوام رضوی تغییر داده‌اند.

■ سادات رضوی، موضوعی پرطرفدار برای انتخاب نام‌خانوادگی

دکتر حسن‌آبادی درخصوص انتخاب نام‌خانوادگی براساس جد سادات می‌گوید: این شیوه نیز میان افراد در این بخش بسیار پرطرفدار بوده به‌طوری که ممکن است افراد لزوماً سادات نباشند اما برای خود نام‌های خانوادگی همچون سادات، سادات رضوی، موسوی، حسینی و... را انتخاب کرده باشند.

به گفته این پژوهشگر، نام‌خانوادگی با عنوان موسوی و مانند آن بسیار زیاد است و علت آن هم به خاطر پست‌های زیادی است که جد این نام‌خانوادگی در گذشته در حرم مطهر رضوی داشته و هم به خاطر سادات بودن آن‌هاست.

او ادامه می‌دهد: سادات حسینی از دوران صفویه با انتخاب این عنوان برای خود قدمتی طولانی دارند، همچنین فامیل‌هایی مانند سادات موسوی و سادات رضوی نیز با تعداد زیاد در میان نام‌های خانوادگی با قدمت بسیار محسوب می‌شوند.

دکتر حسن‌آبادی اضافه می‌کند: کلمه رضوی نیز از جمله پسوندهایی است که مردم در کنار یک نام‌خانوادگی برای خود در نظر می‌گرفتند.

برش گفت‌وگو

اعتبار زیارت

در گذشته به خاطر اعتبار زیارت حرم مطهر رضوی، یکی از شیوه‌های انتخاب نام‌خانوادگی این بوده برخی که به قصد زیارت به مشهد سفر کرده بودند فامیلشان را «مشهدی» یا کلماتی از این دست انتخاب می‌کردند. امروزه اگر با فامیل مشهدی برخورد کنیم با خود فکر می‌کنیم شاید چون فرد مورد نظر در مشهد متولد شده این فامیل را برای خود انتخاب کرده، در صورتی که منشأ بسیاری از این نوع نام‌خانوادگی‌ها زیارت مشهد است.

لا یسلم احد من الذنوب حتی یخزن لسانه

هیچ کس تا زبانش را نگه ندارد از گناهان در امان نیست.